

ЗАХИСТ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ:

антикорупційний
прогрес і шлях
вперед

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Швейцарська Конфедерація

Документ підсумовує нещодавній прогрес (з липня 2023 року по лютий 2024 року) у посиленні антикорупційної екосистеми України з метою захисту проєктів з відновлення. Він охоплює:

1. Прогрес у правозастосуванні, з викриттям трьох корупційних справ.
2. Зменшення корупційних ризиків у Фонді ліквідації наслідків збройної агресії та інших механізмах фінансування відновлення, включаючи визначення пріоритетів, відбір проєктів та розподіл бюджету.
3. Підвищення прозорості проєктів відновлення через систему DREAM.
4. Включення ширшого стратегічного планування у проєкти відновлення.
5. Посилення аудиторського нагляду за процесом відновлення.
6. Розвиток системи публічних закупівель, в тому числі через збільшення частки конкурентних закупівель, підвищення прозорості прямих договорів, посилення аудиту та контролю.

Це спільна публікація Transparency International Ukraine та Базельського інституту управління. У майбутній спорідненій публікації буде надано аналіз прогресу у боротьбі з корупцією та прогалини, не пов'язані безпосередньо з відновленням.

Ця стаття була створена за підтримки Швейцарії. Відповідальність за зміст цієї публікації несе виключно Basel Institute on Governance та TI Ukraine. Думка авторів не обов'язково відображає погляди партнера з розвитку.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Швейцарська Конфедерація

Прогрес у відновленні

Сім місяців, що минули з моменту нашого [останнього оновлення](#) такого документа в червні 2023 року, стали буремними для України на полі бою та поза ним. Постійне бомбардування Росією цивільної інфраструктури означає, що **загальна орієнтовна вартість відновлення¹ України протягом наступного десятиліття зростає до 486 млрд дол. США** і, ймовірно, зростатиме далі.

Попри серйозні обмеження фінансування, відновлення почало набирати обертів і стало визначальним цивільним фокусом уряду України та спільноти донорів. Енергетика, водопостачання, житлово-транспортна інфраструктура були головними проблемами відомств, пов'язаних з інфраструктурою України.

Безперервне відновлення цієї інфраструктури мало і матиме вирішальне значення для надзвичайно яскравого економічного та соціального життя України навіть у воєнний час.

Протягом другої половини 2023 року основним механізмом фінансування проєктів Відновлення був Фонд ліквідації наслідків збройної агресії. До Фонду було відібрано **понад 300 проєктів з відновлення** за результатами послідовних раундів конкурсу. **Загалом різним міністерствам та відомствам виділили 58,2 млрд грн (приблизно 1,33 млрд швейцарських франків).**

Серед багатьох гідних проєктів були будівництво захисних споруд для 22 електричних підстанцій та 63 компонентів підстанції – достатньо міцних, щоб витримати потрапляння дронів та осколків снарядів.

Що нового у відновлення та боротьбі з корупцією?

У другій половині 2023 року значну увагу концентрували на створенні системи підзвітності та прозорого відновлення України. Зацікавлені сторони доклали динамічних зусиль для моніторингу фінансування відновлення, оцінки корупційних ризиків та їх зниження. Серед них:

- Аналіз відбору проєктів відновлення та визначення виконавців.
- Реєстрація цих проєктів у прозорій базі даних моніторингу проєктів DREAM.

¹ Відновлення – це англійський термін, який ми зазвичай використовуємо для відновлення інфраструктури та будівель, зруйнованих під час російських атак, як під час, так і після війни. Терміни «реконструкція» та «відбудова» також іноді використовуються, хоча ми вважаємо, що відновлення краще відображає поточний характер реконструкційних робіт та мету «відбудувати краще, ніж було».

- Посилення внутрішніх механізмів підзвітності серед залучених установ.
- Підготовка правоохоронних органів до неминучих випадків корупції, пов'язаних із відновленням.

Нова система пройшла ретельну перевірку наприкінці року, коли політична напруженість в Україні та невизначеність щодо фінансування від ключових донорів порушили сформовані очікування допомоги та спонукали прихильників доброчесності проявити надзвичайну винахідливість.

Важливі уроки останніх місяців:

Правоохоронні органи працюють. Новий директор Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) оперативно протидіяв спробам зашкодити фінансуванню інфраструктури. У політично чутливій операції НАБУ співпрацювало з вищим керівництвом Міністерства інфраструктури та Агентства відновлення, щоб запобігти трьом окремим спробам хабарництва на високому рівні.

Фонд ліквідації зазнав значних покращень, які підвищують прозорість та підзвітність системи. Але згодом кошти на відновлення перенесли до іншої структури бюджету. Тому надзвичайно важливо [прийняти надійні та гнучкі заходи контролю](#) за фінансуванням відновлення, незалежно від того, який адміністративний шлях проходять кошти.

Відстеження проєктів DREAM. Ключовим нововведенням стала цифрова екосистема для підзвітного управління відновленням (DREAM) – онлайн-інструмент для відстеження проєктів. Вона може мати таке ж вирішальне значення для доброчесності відновлення, як стала Prozorro для ширших державних закупівель.

Громадськість залишається пильною. Згідно з [опитуванням](#), проведеним на замовлення Transparency International Ukraine, корупція (75%) та розкрадання (79%) залишаються двома головними побоюваннями українців щодо процесу відновлення. Занепокоєння щодо доброчесності зросло з моменту останнього опитування.

Правоохоронна діяльність: викриття трьох корупційних справ

Примітно, що наприкінці року було розкрито [три великі корупційні справи](#), пов'язані з відновленням. Їх фігурантами стали представники приватного сектору та державних підприємств, а також парламентарі, які намагалися підкупити вище керівництво Міністерства інфраструктури та Агентства відновлення в обмін на те, щоб проєкт отримав перевагу.

Правоохоронні органи під керівництвом НАБУ забезпечують надійне реагування. Детальніше:

- **НАБУ викрило народного депутата Андрія Одарченка у хабарництві з використанням криптовалюти.** Народний депутат та член комітету Ради з питань антикорупційної політики запропонував голові Агентства відновлення Мустафі Найєму хабар у біткоїнах у розмірі 50 тис. дол. США. Це перша незаконна вигода, пов'язана з криптовалютою, задокументована на сьогодні антикорупційними органами. Наприкінці листопада Вищий антикорупційний суд (ВАКС) заарештував нардепа в залі суду. Згодом його відпустили під заставу та виключили з партії «Слуга народу» на період розслідування.
- **НАБУ та Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) викрили чинного нардепа у спробі підкупити віцепрем'єра з питань відновлення.** Депутат також є власником великого будівельного та сільськогосподарського бізнесу. За даними слідства, у серпні 2023 року він звернувся до вищої посадової особи Міністерства інфраструктури з проханням надати своїй компанії контракти на відновлення об'єктів інфраструктури на суму 1 млрд грн. За це він пообіцяв «винагороду» у розмірі 3-5% від вартості кожного контракту.
- **НАБУ-САП викрили власника приватної компанії, який пропонував хабар топчиновнику Міністерства інфраструктури** у вигляді нерухомості загальною площею 5200 кв. м нових будівель, які він побудував. Їх оцінка вартість склала понад 170 млн грн. (4,67 млн дол. США).

Як ми передбачали в попередніх матеріалах, масштабне фінансування, пов'язане з відновленням, неминуче спровокує корупційні випадки. Україна працює над розв'язанням цієї проблеми шляхом: а) **надання повноважень правоохоронним органам** реагувати з повною компетентністю та незалежністю; б) **пом'якшення системних недоліків**, які правопорушники прагнуть використати, включно з висвітленими нижче.

Зниження корупційних ризиків у Фонді ліквідації та інших механізмах фінансування відновлення

Перші серйозні кроки з відновлення України у 2023 році відбулися через Фонд ліквідації, яким керує Міністерство на підставі Постанови Уряду №118 від 10 лютого 2023 року. На той час Фонд фінансувався з таких двох джерел:

- **заморожені активи**, арештовані відповідно до Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» та Закону України «Про санкції»;

- **50% пасивного прибутку Національного банку України** відповідно до Закону України «Про Національний банк України».

У 2023 році до Фонду [передали](#) 61,8 млрд грн (приблизно 1,6 млрд дол.), причому більшість (58,2 млрд грн) спрямовано на проекти до кінця року.

Для Фонду ліквідації розробили нові Порядки у квітні 2023 року, що призвело до подання декількох сотень проектів. Ці проекти перевіряє Міністерство інфраструктури на відповідність та згодом затверджують на засіданні спеціальної урядової комісії (яка, що є важливим заходом прозорості, транслюється онлайн).

Оскільки впровадження наразі проходить через кілька циклів, стали очевидними кілька моментів реформи. Один із них – надання громадам можливості подавати проекти без посередництва обласних адміністрацій. Цю рекомендацію згодом впровадили у січні 2024 року Постановою Уряду №79.

Іншим питанням була потреба **у легкодоступних положеннях проекту та критеріях відбору претендентів**. Порядки відбору проектів також повинні бути чітко прописані, а там, де відбуваються відхилення від цих порядків, вони повинні бути **прозоро задокументовані**.

Паралельно Міністерство інфраструктури та Агентство відновлення зміцнили свої внутрішні системи підзвітності, прийнявши численні документи (Антикорупційні стратегії та плани дій, Кодекси етики тощо), які дозволяють реалізувати антикорупційні цілі.

Пріоритезація та відбір проектів

Оскільки кількість пропозицій, безумовно, перевищить наявні кошти, **підзвітна та прозора пріоритезація залишається вирішальним моментом у відновленні**. Надійні процедури пріоритезації можуть захистити від політичного або суб'єктивного впливу на процес прийняття рішень.

[Методичні рекомендації](#), розроблені за активної участі громадянського суспільства та затверджені урядом у жовтні 2023 року, відповідають цим вимогам. Важливим подальшим кроком було б **зробити цю методологію обов'язковою та закріпити її в законодавстві**.

Наприкінці січня 2024 року Кабінет Міністрів надав собі повноваження **виділяти кошти з Фонду для термінового фінансування будь-яких проектів**, пов'язаних з ліквідацією наслідків збройної агресії, **виключно на вимогу заявника**.

Такий запит [може не відповідати](#) вимогам щодо обов'язкового інформування – напрямок використання коштів, їх розмір, обґрунтування та розрахунок фінансування, перелік проектів. Він не підлягатиме розгляду відповідним міністерством та затвердженню урядовою комісією.

Це значний крок назад у забезпеченні прозорого та якісного відбору та пріоритезації проєктів відновлення. Винятки з правил можуть бути необхідними в надзвичайних ситуаціях, але аргументи для кожного повинні бути чітко і публічно сформульовані разом з особою, відповідальною за рекомендацію цього винятку.

Розподіл бюджету

У державному бюджеті на 2024 рік суттєво скорочені бюджетні асигнування на відновлення країни від наслідків повномасштабного вторгнення. Фонд ліквідації додаткового фінансування з державного бюджету не отримував. Після вичерпання коштів 2023 року залишиться лише одне джерело фінансування – арештовані російські активи.

Наразі це ненадійне джерело фінансування, оскільки Закон про санкції містить адміністративні перешкоди для продажу конфіскованих активів².

З антикорупційної погляду, це регрес, оскільки було докладено значних зусиль для вирішення корупційних недоліків, які ми спостерігали в попередніх циклах розподілу коштів Фонду ліквідації.

Перші ознаки свідчать про те, що альтернативні **адміністративні канали фінансування проєктів відновлення ще не мають такого ж рівня прозорості та підзвітності.**

Рекомендації

- **Закріпити вимоги щодо пріоритезації проєктів** на рівні закону, а також методологію її реалізації на рівні підзаконного акту, затвердженого урядом.
- **Зробити методологію відбору проєктів відновлення обов'язковою для проєктів** з державним фінансуванням, за винятком встановлених процедур за умови повної прозорості та вичерпного обґрунтування.
- **Внести зміни до Закону «Про санкції» для усунення адміністративних перешкод**, які наразі стоять на заваді продажу конфіскованих активів, щоб Фонд ліквідації залишався основним каналом фінансування проєктів відновлення.

² Відповідно до Закону України «Про санкції», конфісковані активи можуть бути реалізовані, якщо вони належать резидентам держав, які здійснюють збройну агресію проти України. Це ставить під загрозу продаж конфіскованих активів принаймні з двох причин: а) активи після конфіскації належать не резидентам, а державі; б) термін «резидент» у Законі «Про санкції» вживається у значенні, передбаченому іншим законом, і визначає резидентів виключно як юридичних осіб, які здійснюють свою діяльність а) відповідно до законодавства України; б) на її території; в) засновником (учасником, акціонером) або бенефіціаром яких є прямо чи опосередковано Росія. Це суттєво обмежує коло суб'єктів, конфісковані активи яких можуть дійсно бути продані.

- **Забезпечити, щоб будь-які нові механізми фінансування відновлення проходили ретельну та незалежну оцінку на наявність корупційних ризиків та повністю впровадити заходи щодо їх зниження.**

Прозорість проєктів відновлення (DREAM)

Систему DREAM почали використовувати для подання проєктів відновлення на бюджетне фінансування в рамках Фонду ліквідації. З попереднього досвіду, ми рекомендуємо, щоб використання DREAM стало обов'язковим для всіх проєктів відновлення, і щоб ця вимога була закріплена в законодавстві.

Екосистема [DREAM](#) – це інноваційний інструмент адміністрування цифрових проєктів, який стане важливою передумовою прозорості та підзвітності у процесі відновлення. Він створений для управління проєктами відновлення за принципом «всі бачать все». Система збирає, організовує та публікує відкриті дані на всіх етапах проєктів відновлення – від планування та затвердження до фінансування, закупівель, будівництва та введення в експлуатацію.

На сьогодні до системи включено понад **2100 проєктів відновлення з підтвердженим фінансуванням у розмірі 131 млрд грн** (майже 3,4 млрд дол. США). Вимога реєструвати подані до Фонду ліквідації проєкти у DREAM була впроваджена швидко. Ця вимога буде міцнішою, якщо її закріпити в законодавстві.

Рекомендації

Наразі система продовжує функціонувати як пілотний проєкт, який реалізується на підставі відповідної постанови уряду. Для того, щоб DREAM виправдала свій потенціал, на основі отриманого досвіду ми рекомендуємо:

- **Обов'язкове використання системи DREAM** необхідно закріпити в законодавстві, незалежно від каналу фінансування відновлення, який використовує уряд.
- **Потрібні мінімальні вимоги для введення в систему інформації про проєкт**, які охоплювали б повноту та надійність.
- **За невиконання вимог повинна бути встановлена відповідальність.**

Впровадження стратегічного планування у відновлення

Відбуваються важливі дебати щодо **синхронізації стратегічного планування та політики відновлення**. Це пов'язано з відкритим обговоренням, розпочатим урядом у лютому 2024 року щодо Концепції оновлення архітектури планувальних документів.

Державне фінансування проєктів з відновлення критичної соціальної та громадської інфраструктури розпочалося у 2023 році. Основну увагу приділяли окремим поданим проєктам, які повинні були відповідати місцевим зусиллям з планування. Але як тільки процес почне переходити від аварійної відбудови до досягнення цілі «відбудувати краще, ніж було», **стратегія на національному рівні, яка окреслить завдання та підходи до відновлення, принесе вигоду Україні**.

Відсутність такого нормативного документа може призвести до некоординованого а, отже неефективного розподілу обмежених ресурсів. Корумповані суб'єкти, які прагнуть отримати прибуток від фінансування відновлення, могли б скористатися відсутністю такої стратегії, для пошуку фінансування проєктів, які приносили б багато користі їм особисто і мало українцям.

Такий генеральний план відновлення необхідно розробити у **тісній співпраці з громадами** по всій країні, в першу чергу з тими, хто зазнав найбільших збитків.

Хоча ми розуміємо, що це знакове починання, і його час, можливо, ще не настав, розробка такого документа повинна бути **передумовою для переходу від аварійної відбудови до всеохопного, комплексного відновлення**.

Рекомендації

- Відповідно до наведених вище рекомендацій щодо прозорості проєктів та обов'язкового використання системи DREAM, **встановити мінімальні вимоги до повноти та якості інформації про проєкти відновлення**, що охоплюють обсяг затвердженого фінансування, джерела фінансування, будівельну документацію, перелік контрактів та підрядників, поточний стан реалізації проєктів тощо. Це запровадить єдиний підхід, який допоможе у стратегічному плануванні та оцінці відновлення та зробить процес прозорішим.
- **Розробити нормативні документи** для місцевого планування відновлення, включно зі складними проєктами.

- Запустити процес розробки **стратегічного плану відновлення** спільно з найбільш постраждалими громадами.

Посилення аудиторського нагляду за процесом відновлення

Поряд зі зростанням бюджетних витрат на відновлення, які надходять як з міжнародних, так і з внутрішніх джерел, зростає і **роль аудиту та фінансового контролю** за фінансуванням відбудови.

Рахункова палата України є вищим органом аудиту країни, на який покладено завдання контролю за надходженням та використанням коштів державного бюджету. На жаль, Рахункова палата працює в умовах значних обмежень, які поки що скорочують її здатність відігравати важливу роль у моніторингу фондів відновлення.

1. Перше та ключове обмеження Рахункової палати стосується її незалежності. На сьогодні Верховна Рада зберігає **значний політичний вплив на Рахункову палату**, особливо на процес призначення до неї нових членів. Наразі вони не відповідають високим стандартам, встановленим процесами відбору для інших антикорупційних органів в Україні (у тому числі у воєнний час). При цьому важливо зазначити, що незалежність вищого органу аудиту є складною темою, і існують численні установи, які функціонують під егідою парламентів, але зберігають свою професійну незалежність за допомогою усталених процедур.
2. Рахункова палата має **дуже обмежені повноваження щодо аудиту використання коштів місцевих бюджетів та бюджетів державних підприємств**. Це обмежує здатність вищого органу аудиту виконувати свої повноваження щодо контролю за державними коштами, де б вони не були витрачені, що суперечить [принципу 3 Мексиканської Декларації про незалежність вищого органу аудиту INTOSAI-PIU](#). На жаль, усунення цього недоліку потребує внесення змін до Конституції України, що стане можливим лише після закінчення воєнного стану.
3. **Відсутнє чітке розмежування** повноважень та функцій Рахункової палати та Державної аудиторської служби. Це призводить до неефективності та непослідовності.

Окрім зазначених обмежень, існує необхідність подальшого **посилення якості аудиторських звітів та їх рекомендацій**, а також їх виконання. Більшість цих обмежень мають бути вирішені законопроектом, що розглядається.

Рекомендації

- **Удосконалити процедуру відбору членів Рахункової палати**, узгодити її з успішними прикладами антикорупційних органів (зокрема, шляхом створення комісії з міжнародними експертами для прозорої оцінки кандидатів на добросовісність та компетентність).
- **Забезпечити відкритий конкурсний відбір**, який забезпечить рівний доступ кандидатів на вакантні керівні посади в підрозділах Рахункової палати, а також посади керівників аудиторських груп та державних аудиторів.
- **Підвищити якість аудиторських звітів та рекомендацій**, у тому числі через впровадження методологій, які відповідають міжнародним стандартам аудиту.
- **Посилення моніторингу та контролю** (включно з чіткими процедурами парламентського нагляду) за виконанням рекомендацій.

Розвиток системи державних закупівель

Попри обмеження відкритих даних, спричинене воєнним станом, більшість закупівель наразі відбуваються за тендерними процедурами в **електронній системі закупівель Prozorro**. Це важливе збереження заходів прозорості та підзвітності, оскільки закупівлі на базі Prozorro сприяють більшому контролю з боку громадськості.

Підкреслює актуальність та надійність Prozorro той факт, що система **відповідає стандартам міжнародних фінансових установ**. [Світовий банк](#), Банк розвитку Ради Європи (БРРЕ), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) [взяли на себе зобов'язання](#) збільшити своє використання Prozorro для закупівель проєктів в Україні до певного порогу.

Уряд також затвердив Стратегію реформування системи публічних закупівель на 2024–2026 роки, а Міністерство економіки продовжує роботу над новою редакцією Закону про публічні закупівлі.

Збільшення частки конкурентних закупівель

Для відновлення довоєнної значущості прозорих торгів у вересні 2023 року **Уряд [ско-ротив перелік видів закупівель](#)**, при яких замість відкритих тендерів можуть укладатися прямі контракти. Це позитивний крок. За даними системи Prozorro, протягом 2023 року зросла частка закупівельних витрат, пов'язаних із конкурентними закупівлями. У четвертому кварталі 2022 року вона становила 60,4%, у відповідному періоді 2023 року – 77%.

Однак перелік залишається суттєвим, і укладення таких угод не може бути оскаржене до Антимонопольного комітету. Хоча це, безумовно, виправдано у чутливих випадках та випадках з високим рівнем ризику для безпеки, ми повинні визнати, що відсутність прозорості дозволяє відновитись корупційним ризикам, для вирішення яких Prozorro і була розроблена. Зараз ці ризики потрібно знижувати іншим способом.

Крім того, значним викликом залишається **низька середня кількість учасників конкурентних закупівель**. Серед успішно завершених тендерів лише 35% мають більше одного учасника, що ускладнює визначення ціни на основі ринкової конкуренції. Проведення реформ для підвищення привабливості публічних тендерів є життєво важливим для ефективності системи.

Протягом досліджуваного періоду уряд **вивів оборонні закупівлі на публічну та конкурентну арену**. У травні 2023 року Кабмін [запровадив](#) спрощені закупівлі у сфері оборони. У липні 2023 року до них [додали](#) «відкриті тендери з особливостями» – варіацію спрощених тендерів, яка включає період оскарження – та закупівлями в електронному каталозі. З 11 травня 2023 до 31 січня 2024 року, замовники у сфері оборони оголосили про успішні спрощені конкурентні закупівлі очікуваною вартістю 63,2 млрд грн (1,66 млрд дол. США), а також відкриті тендери з особливостями загальною очікуваною вартістю 10,2 млрд грн (267 млн дол. США).

Нові комісії з розгляду скарг

Для протидії дискримінаційним умовам тендерів та незаконним рішенням передбачено **механізм оскарження** умов тендерів та рішень замовників до Антимонопольного комітету України. Дві нові [комісії](#), утворені у 2023 році, функціонують як орган оскарження, і ще шість спеціалістів відберуть за допомогою конкурсу.

З липня 2023 року до січня 2024 року було подано 6770 скарг, 69,5% з яких задоволено.

Прозорість прямих контрактів

Уряд вживає заходів для підвищення прозорості надпорогових, неконкурентних та прямих договорів, укладених у винятковому порядку. З вересня 2023 року уряд

зобов'язав замовників підготувати та оприлюднити обґрунтування, на підставі яких було укладено договір без проведення тендеру. Замовники також зобов'язані опублікувати договір, включно з усіма додатками. Навіть для контрактів на оборонні закупівлі в системі Prozorro існують спеціальні правила звітності.

Проте залишаються важливі «сліпі зони», включно з встановленням очікуваної вартості контракту, відсутністю ясності щодо того, що означає «необхідність закупівель» на практиці, та повсякденними реаліями реалізації закупівельних договорів.

Посилення аудиту та контролю

У звітному періоді Кабінет Міністрів та Верховна Рада доклали зусиль для посилення контролю у сфері публічних закупівель. Слід зазначити, що відбулося значне посилення повноважень **Держаудитслужби**. До них належить **кримінальна відповідальність** для суб'єктів господарювання, які відмовляються виконувати вимоги служби, перешкоджають її діяльності та надають неправдиву інформацію. Державна аудиторська служба також отримала **право здійснювати моніторинг прямих договорів**, а ще спрощених конкурентних закупівель, які наразі здійснюються замовниками у сфері оборони.

У 2023 році ДП «Прозорро» розробило 11 нових індикаторів ризику, які можуть допомогти зробити відбір закупівель для аудиту ризикоорієнтованим. Зараз вони проходять тестування та потребують як технічного вдосконалення, так і законодавчої підтримки.

Водночас **слабкі місця залишаються**, включно з необхідністю приділяти більше уваги превентивному контролю, виявленню значних порушень, повному впровадженню індикаторів ризику, розширенню доступу до інформації тощо.

Transparency International Ukraine

вул. Січових Стрільців, 37–41, 5 поверх
м. Київ, Україна, 04053
тел.: +38 044 360 52 42
вебсайт: ti-ukraine.org
e-mail: office@ti-ukraine.org

Basel Institute on Governance

Steinenring 60
4051 Basel, Switzerland
тел: +41 61 205 55 11
вебсайт: baselgovernance.org
e-mail: info@baselgovernance.org